

CENTRE EXCURSIONISTA
DE CATALUNYA

ANY XI

AGOST DE 1901

N.º 79

EXCURSIÓ A LES COVES ROGES

Les meves orelles ja estaven amohinades d'escoltar sempre la mateixa cançó: «Que tal? Li agraden les còves roges? Són boniques les còves roges, veritat? Vostè, que és aficionat a seguir còves, que tal li semblen les còves roges? No són mellors que la cova fonda dels Vergerars?» Y aixís, per aquest estil, me veyà tots els dies empipat ab preguntes y requeriments d'una cosa que res ne sabia, fins que, per últim, tornant-me'n a parlar un vehí de Puigtinyós, que coneixia prou bé totes aquelles tasqueres y que s'oferia acompanyar-m'hi, me vaig decidir a fer-li la pregunta següent: «Però, què són aquestes còves? Són molt lluny?» «Cregui que allò encisà de veure,—digué,— y no són gaire lluny, no: a una horeta d'aquí, darrera de Vespella, tocant al mateix Gayà.» «Donchs el primer dia que jo tinga de lleure, si per cas no us cau malament, hi anirem.» «Ja sap que no té de fer més que manar.»

Com sol fer molts anys, se trobava també estiuejant aquí en el present nostre apreciat amich y consoci en David Ferrerons, y ab ell concertàrem, donchs, practicar el regoneixement y exploració d'aquelles còves.

Esdevingué'l 21 de Juliol, y, per no abandonar la clàssica costum de pendre banys de sol, tant útils y sanitosos als candidats al reuma crònic, a les nou del matí sortiem tots dos de Rodonyà cap a Puigtinyós acompanyats del

Ninus, y procurant que no se'ns quedés a l'estable l'*Andarín*, que tants beneficis havia de reportar a les nostres cames, encara que en perjudici de les seves.

A les deu teniem ja recorreguda una part de nostre itinerari; y mentres ens refèyem de nostra incipient transpiració cutania, assaboriem el primer dels contratemps ab que semblava se'ns anava a enterbolir la començada excursió. El guia de Puigtinyós, de qui'm refiava per raó de les promeses que m'havia fet, tenia la dòna fòra feya dos dies, ab dues criatures que les havia tretes pera curar-les del *catarro*, y cabalment eren a Mas d'en Blanch, d'ont ella era sortida, prop del punt on nosaltres ens dirigiem; y ell s'havia tingut de quedar a casa ab altres dues criatures que no gosava deixar totes soles. L'home s'esforçà tant com pogué y sapigué en dirigir-nos y ensenyar-nos, d'alli estant, el camí; y ab aquestes no gaire falagueres condicions, y, com qui diu, mig aixelats, a dos quarts d'onze reprenguérem la marxa, fent via cap al costat del Castell de Rocamora, obeint les instruccions que teniem rebudes.

No feya ben bé un quart que caminàvem quan, errant-nos de camí, ja'ns haviem ficat bon troç endins d'uns conreus. Aixís que acabàvem d'adonar-nos del nostre esguerro, sentírem darrera de nosaltres una potentia veu que cridava: «Tornin enrera, vinguin cap aquí, que s'han perdut». Al girar-nos, regoneguérem, ab sorprenent alegria, que'ns avisava'l mateix home que confiàvem ens serviria de guia, qui'ns contà'l conhort que havia fet de deixar les seves criatures encarregades a una veïna y s'havia determinat d'atrapar-nos y fer-nos costat, per la temença de que'ns entrebancaríem, com veyia que ja havia succeït.

Li agraïrem coralment tant espontania com caritativa decisió, y anàrem caminant junts, passant pel gran casal nomenat La Polla Rossa, tributari en l'antigor de l'Abad de Santes Creus, situat al confí del terme de Puigtinyós; travessàrem les serrallades de Salomó, quedant-nos un xich a l'esquerra'l Mas d'en Figueres; entràrem en terres de Vespella, tocant a Mas Cadernal, desde quin punt, y trepitjant per espay de quinze a vint minuts unes

lluents y cristallisades cabes de sulfat de calç anhidre, anàrem a parar a Mas d'en Blanch, dalt d'un turó que domina pel SE. al llogaret de Vespella, que té al davant, a tret de bassetja.

Allò de l'horeta que se'ns havia fet entendre no devia esser pas lo just, perquè sèns aturar-nos enlloch, y a pas seguidet, arribàvem a aquest mas a dos quarts d'una; per lo tant, el trajecte de Puigtinyós a aquesta masia és ben bé de dugues hores (engany a mitges), y encara, segons se'ns féu present, pera arribar al fi de l'excursió, teniem de recórrer mitja hora llarga de camí.

El bany de sol que per espay de tres hores haviem anat prenent començava a fer el seu efecte; aixís és que, xops, cuits y assedegats com estàvem, fórem de parer que seria ventatjós descansar allí una estona y no despreciar el trago d'aigua fresca que la bona gent d'aquella casa'ns oferia.

Ens hi entretinguérem, donchs, prop de mitja hora, que aprofitàrem, poch o molt, fixant-nos en la típica construcció d'aquell casal, com se'n troba encara algun, de portalada de pedra picada de punt rodó, ab dos fermes archs ogivals interiors, remembrança dels sigles XV y XVI, que serveixen de basa pera la distribució més o menys ordenada dels compartiments de la casa; la gran y rodona llar; aquell llarch y espayós menjador ab la tradicional capelleta de la Verge en un extrem y una taula interminable; les groixudíssimes parets ennegrides per l'acció secular del fum, respectades fins al present pel pinzell y la calç, lluentes com un cristall y fosques com un sutge; y contrastant ab tot això l'encisador y artístich aspecte d'aquelles criatures que per allí rondaven, de cares rodanxones y vermelles com a bitxos, no gaire nètes, ni vestides ni despullades, al costat de les demés persones d'abdós sexes, adolescents o adultes, que allí també s'acullien, totes fresques, plenes de vida y moviment, esclatant y vessant salut y energies físiques per totes bandes, ens féu dubtar de si és aquella y resideix allí la veritable ciencia y el secret del ben viure y criar homes forts y robustos, a

despit de les deficiències de règim de tota mena y del migrat y escàs cultiu intel·lectual a que obligada y resignadament se veuen subjectats; o la que, ab tots els seus avenços, practiquem y seguim com article de fe en els centres de població, sobrada de comoditats de tota mena y saturada arreu del major refinament els cuidados y prescripcions higiènichs.

Prop de la una eixiem de Mas d'en Blanch. Ja no era un sol el guia que ara portàvem, sinó tres, més ben dit, dos y mig, per haver-se volgut acoblar de totes passades ab nosaltres l'amo del mas y un xiquet seu d'uns dotze anys, qui sap si temerosos de que no aniríem prou ben encaminats; solament que ells se creyen tal volta que l'únich objecte que allí'ns atreya era l'anar-hi a fer una pollastrada, en lo que de mig a mig s'equivocaven; y de quina opinió probablement també participaria'l guia n.º 1, puix havíem reparat que, desentenent-se dels prechs y ofertes dels seus parents de la masia, res hi havia volgut tastar, atents com devien estar son ventrell y la seva pensa en el bon àpat que abaix al riu li esperava... Y res d'estrany tenia que tant l'un com els altres creguessin anar en això encertats, perquè les alforges que'l cavall duya feyen molta tossa: senyal segura de que anaven ben proveïdes de queviures.

Anàrem descendint, tota l'heterogenia comitiva, en direcció O., la suau pendent del turó, quin cim ocupa'l mas que deixàvem; y, agafant als deu minuts una dolenta drecera a mà dreta, pera estalviar-nos un quart de marrada que hauríem fet si haguéssim voltat pel Molí Paperer, que cau un xich a l'esquerra, en poca cosa més de quinze minuts ens trobàvem trepitjant el sorral del Gayà, part damunt de les sospirades còves.

En el recolze que aquí fa'l riu, les fortes corrents, obligades per l'estret pas que més avallet li concedeix la ruptura de les roques, hi han anat arracerant llots, arenes y diferents detritus que l'han convertit en un hermós troç de terreno d'aluvió d'una hectàrea detinguda, poch més o menys, que seria facilíssim de regar ab el petit cost d'una

resclosa. Al notar jo que tota aquella malaguanyada parada estava farcida de sarga, botxes y canyota y feta un ermassot, me va escapar instintivament a aquesta exclamació: «Que no és de ningú això?» «Sí, senyor,—féu el guia, que semblava més enterat;—és de l'amo de les *còves roges*, del Pansit, que s'ha fet pobre y era rich.» «Y com s'explica?» «Res, va tindre la desgracia de fer-se-li un tendrum a l'esquena que ara no'l deixa acotar. Ell, en tenint tabaco pera la pipa, la botella plena de vi y l'ombra d'aquella figuera tant verda que's veu allà baix, ja li han fugit tots els mals-de-cap. Miri: aquest bocí de terra tant maca en que ara som, fa més de dos anys que no l'ha conresat. Veu aquest trocet de rasa d'aquí dalt?» «Sí.» «Es l'única feina que ha fet dels aiguats del Janer ençà. Diu que vol arreplegar l'aigua del riu pera regar aquesta peça; més Déu ajud a qui ho veurà.» «Y aquella caseta tant mal girbada, que tot són golfes, que's veu allà més amunt, què ve a ser?» «Ah! Es el casulí del Pansit; ell mateix se l'ha anat engiponant, y ara ja s'hi queda boy sempre a dormir.»

Tiràrem per vall, y a l'entrar en un espès canyar ens aixordaren els escandalosos lladruchs d'un goç. «Mallà!—va fer nostre interlocutor.—El goç del Pansit. No hi mancarà son amo, no, ja veuran... Ja'l sento... Escoltin com crida pera fer callar al goç. Anem-s'hi atançant. Guaitin... Ja ix de sota la figuera... De segur que feya mig-diada y la remor de nosaltres y el goç li hauran trencat la dormida.

Pochs moments després ens trobàvem davant del nostre protagonista, tant magistral com ingenuament descrit pel més entès dels guies. Havia ja sortit d'aquella atractiva y cobdiciada ombra; anava espitregat y en còs de camisa; li cobria'l cap un barretot de palma, sostenint ab la mà esquerra y al nivell dels llavis una regular pipa, mentres que de la dreta, y ab el braç estirat, li penjava l'indispensable botella. «Déu vos guard,—diguérem nosaltres.» «Bones tardes tinguin,—respongué ell.—Que vénen, potser, a fer una fontada? Aquí és molt bon punt, hi acut quisabla gent, fins devegades hi fan cap senyors de Tarra-gona. Hi fa tanta fresca!» «Tant com per això, no hi ve-

nim; es a dir, de menjar-hi sí que ho farem, poch o molt; però si vós no hi trobessiu cap inconvenient, tindriem molt de gust en resseguir aquestes renomnades còves.» «Pera mi, ja tenen tota la llibertat; ara, si no m'hi han de menester, la veritat, no'ls hi faré nosa.» «Està bé, moltíssimes de gracies.»

Anà seguint encara la conversa, esforçant-se en convençens de que, suats y acolorats com estàvem, no beguéssim aigua, pels mals resultats que'ns podia reportar; consell que creguérem, per sí o per no, al peu de la lletra; ens invità a que escullíssim una bona ombra pera reposar; s'anà explicant sobre'l temps fort que feya; que ell s'entretenia a estones en regar a braços unes quantes plantetes d'estiu que tenia allí al davant de la figuera, migrades y raquítiqes, y d'altres coses que no vénen al cas.

Tornà'l Pansit a introduir-se dintre d'aquella atapaïda ombra y no'l vegérem més, quedant-nos ab tot el convençiment de que, obrés tant com volgués en perjudici seu, pera nosaltres, aquell era un bon subjecte.

Desensellat y arreglat de pinso'l cavall, buidàrem les alforges, separant, ans que tot, l'ampolleta de vi de mig litre que portàvem, pera posar-la corrent en fresch en una gemada fonteta que's veyà allí a poch's passos. L'acte de destapar la fiambrera tenia de ser de desengany y desil·lusió tremendos pera'ls nostres circumstants. L'esperança d'un esplèndid dinar s'havia esvair com un somni. Les quatre lioneses ab dugues lliures de pa y unes quantes pères que'ns haviem endut en Ferrerons y jo eren municions de boca suficients pera'l nostre gasto; però no haviem pensat en ningú més; no haviem atinat en que podia y devia afegir-se algú a la colla, y ara'ns trobàvem en que les virtualles no solament curtejaven, sinó que ni sisquera serien suficients pera atipar an aquell solícit guia, a qui de justicia no deviem abandonar ni deixar a les capses.

No'ns quedava altre remey que repartir-nos entre'ls tres les nostres miseries com a bons germans. Al nou soci adherit li férem entrega de dugues de les llonzes y la meitat del pa y de les pères, qui'n prengué la bona volun-

tat. En David y jo'ns partírem lo demés, y *pax vobiss*

Repapats tant bé com poguérem damunt d'uns sech. feixos de sarga, ens preparàrem pera fer treballar les dents, que prou esmolades les portàvem. Però jo no'm podia remenar la llengua per la boca de tanta xardor que tenia; y, no veyent-me en coratge d'empassar-me ni una caixalada, col·locant la meva racció damunt del seti que ocupava, em vaig aixecar pera anar a la font a beure un trago. Es tant lo que pot l'instint d'imitació, que'ls meus comensals, alligònats per mon exemple, y no volguent esser menys que jo, emportant-se'n quiscun la seva pitansa y participant dels mateixos intents meus, poch trigaren en seguir les meves petjades.

Discutint allà a la font de si'l vi ja era fresch o de si's conservava encara calent, y fen calendaris sobre si aquella font era deguda a filtracions de l'aigua del riu o de si provenia d'alguna dèu de la montanya, se'ns hi escorregué un bon rato, el suficient pera que'l *Ninus* hagués tingut temps d'enllestir la feina que a mi'm tocava... Si jo hagués estat tant previsor com els demés companys, no m'hauria tingut de lamentar d'aquest dolorós y inesperat accident; y del qual no calia culpar-ne a ningú, perquè'l goç, que contemplaria impacient aquell tall allí abandonat y que li faria tant de goig en ús de sa llibèrrima voluntat y mogut pel crit intern de ses reparadores necessitats, havia cregut ser de rigorosa y estricta justícia l'apropiar-se'l.

Un bocinet de pa greixós que no havia pogut acabar-se'l *Ninus* y dugues pères me serviren, si no pera apagar-me la gana, de riquíssim dinar. Els demés de la colla prou me planyien y es dolien de la meva tràgica aventura; més no'm podien afavorir sinó ab paraules, perquè de la racció que an ells els havia pertocat, ja no se'n cantava gall ni gallina. No hi havia més recurs que entregar-se a les sublimitats de la paciència y al consol d'una santa resignació.

Serà perquè sí, però confesso que va esser tanta la cassusa que vaig passar aquell dia, que, entre nosaltres, l'excursió a les còres roges la tinch batejada ab el nom de l'*Excursió de la gana*.

No havia això d'esser obstacle pera que se'n ressentís el curs de l'excursió. Plegàrem taula; y com als nostres ventrells, al meu al menys, no'ls amoïnava gaire'l treball de la digestió, acordàrem per unanimitat fer via tot seguit vers les *còves roges*. Dos pràctichs ens hi acompanyaren.

A dos quarts de tres empeniem l'ascensió, que fou, més que pesada, perillosa, no tant sols per lo que de dreta y vertical té, sinó per la falta de carrerany y graons on posar els peus ab quelcom de seguretat. La sort que de tant en tant se topa ab algun feble arbret d'aquells que passen sa esllanguida existencia en les estèrils roques de les aubagues y serveixen, en aquests casos, d'ajuda a les mans; que, de lo contrari, el perill de fer un daltabaix y anar a parar al toll de l'aigua no's perderia may. Alguna petita y menys accentuada pendènt ab honors de replanet que's troba una vegada que altra, esmortueix en part les fadigues ja passades y encoratja pera soportar les que's veuen venir. Séns desmay ni recels de cap mena anàrem pujant y serpentejant les esquerdes y escltexes d'uns grossos desprendiments rocosos que guanyàrem per fi, en quin punt haguérem de renunciar nostra marxa ascendent per manca d'ales y per trobar-nos aïslats per tots costats; y desde on ens delectàrem contemplant y resseguint ab la mirada'ls curiosos y variats capritxos que allí'ns ofereix, de còs present, la naturalesa.

Per lo demés, les *còves roges* consisteixen en un alt y espadat cingle quasi vertical, de 35 a 40 metres d'alçada per uns 200 de llarch, ab orientació a O. y en direcció de N. a S., constituit per un gran pa de conglomerat lligat per un ciment o material adhesiu de color rogench característich, d'on probablement li prové'l nom de *còves roges*. Està sentat damunt del relleix d'un macís calcari que forma en part el llit del riu, y el cobreixen groixudes capes d'areniscosa y calça fossilífera que contrasten y tenen concordancia ab altres estrats de la mateixa constitució geològica que's veuen en un nivell més baix y en el mateix indret, a l'altra banda del Gayà. La situació d'aquest

tall de roca, precisament al peu o en els baixos d'una de les innumbrables ondulacions montanyoses formades dins del mar terciari que rublia la major part de les terres del Camp de Tarragona, ens explica que allí tindria lloch una ruptura determinada per un fenomen sèismich o deguda a la força erosiva de corrents impetuoses y extraordinaries; y per més que's noti un considerable desnivell entre les capes d'una y altra secció, valent-se d'una linia visual apoyada en la part superior d'abdós trenches, se veu palpablement que, substituint aquesta's terrenos que hem de suposar trencats y eliminats, segueix ab exactitut la silueta de les corresponents ondulacions y pendants primitives d'aquell punt de la montanya; accident que, per altra part, ens porta en presencia d'un dels més notables y interessants congostos y portells que ab tanta abundancia's troben en quasi tot el curs del Gayà.

Les causes pròximes d'aquestes còves són senzillament degudes a l'acció del temps y dels agents naturals, qui, obrant ab impertorbable constancia damunt d'aquella núa massa de pudinga miocènica, y esgratinyant-la, socavant-la y despullant-la en tots sentits, han determinat la formació d'altres y irregulars voltes molt baumades; dosseters; cavitats y cavernes enlairades y inaccessibles; forats de diferents tamany, abundosos principalment en els sostres; murs mig enderrocats que obstrueixen l'interior d'algunes concavitats, de fondaria desconeguda; crestes y marlets estranys que's confonen a vegades ab les voltes y s'hi ajunten; elevades pilastres; sepades columnes; piràmides, agulles, conos, tots irregulars, tots truncats y disseminats ab profusió y a l'etzar, y que semblen posats allí a dretes com a guaites eterns d'una nombrosa serie de grossos blochs que amenacen despendre's o desfer-se a la primera ratxa de vent o a la més petita gotellada... Deixant de banda'l dubtós interès prehistòrich d'aquestes còves, no pot negar-se que llur conjunt és admirable per sa extravagancia artística y notable pels esgarrifosos perills y records que enclouen.

Crida l'atenció la variada fauna, especialment l'ornito-

lògica, que en aquelles feréstegues runes s'observa. Pochs són els foradets y esclètxes en que no hi facin niu una o altra au o aucell. Aixís és com se veu als pardals tordals, pàsseres, orenetes, roquerols, falsies, etc., viure y xoplujar-se sota'l mateix rasser ab els corbs, esparvers, òlives, muçols, etc., séns que cap dels ignocents aucellets hi prengui mal; qual secret està en l'astucia que tenen aquests pobrets en niuar y ficar-se no més que en els forats molt amagats y petits. També crien allí abundancia de ratapeixets; però qui s'emporta la palma de les cries són les abelles, quals riques y temptadores bresques són allí fruita prohibida pera l'home.

Ens preparàvem ja pera baixar, quan el guia, a propòsit de les abelles, ens preguntà si'ns havíem adonat de les *estaques encantades*. «Les estaques encantades?» férem nosaltres. «Sí, les *estaques del diable*. Que pot-ser no'n saben res, vostès?» «Fins al present, no.» «Segueixin-me, donchs, ab la vista, y, si no m'erro, ne veurem cinch.» Efectivament, no'n mancà ni una pera que, en distints punts, comptessin fins a cinch estaques entatxonades en aquelles enlairades voltes. Y no podent nosaltres atinar de cap manera com la mà de l'home havia pogut servir d'instrument pera clavar-les-hi, ab tota l'amabilitat del món ens contà la següent y curiosa rondalla:

«Una vegada s'escaigué a trobar-se aquí, tot sol, un xiquet d'una de les masies de l'entorn, y mentres contemplava, embadocat, el goig que feya aquella munió d'aixams d'abelles y frisava, de segur, per l'impossibilitat en que's veyia d'escursar les distancies y poder escorcollar els caus, sense saber com, se li presentà un senyor, ben arreglat y molt ben vestit, qui ab veu amorosa li féu aquesta interessant pregunta: «Que t'agradaria menjar d'aquestes bresques, nen?» «Prou; però no's poden heure.» «Donchs mira: te'n vas a cercar una caldera y veuras com l'omplirem y podras atipar-te'n.» El nen, mig esporuguit ab la sobtada presencia d'aquell home, y mig esperançat de ses dolces paraules y afalagadores promeses, no sabia què fer-se. Per fi's decidí y marxà, tornant al cap d'una estona

ab una caldera que havia emmatllevat en un mas proper.

»Llavors, l'aixerit senyor, carregant-se a coll al nen y a la caldera, d'un bot s'enfilà dalt d'aquelles voltes, crestà una rocosa arna, ficà la mèl a la caldera y clavà una estaca al forat. Tot seguit, ab esfereidora lleugeresa, volaren a una altra arna; ab la mateixa destresa'n tragué la mèl, la col·locà a la caldera y tapà'l forat ab una altra estaca, repetint igual operació fins a cinch vegades, que representen les estaques que's manifesten encara.

»Un pich plena la caldera, d'un salt se plantaren baix. «Ara d'aquesta mèl se n'han de fer quatre partions,—digué'l senyor;—una pera mi, una pera tu, una pera l'amo de les arnes y l'altra pera'l qui t'ha deixat la caldera. Ja les pots fer tu mateix.» El pobre nen, com que encara li durava l'esglay, no sabia quin partit pendre. Més, instigat repetides voltes, per fi, acotant-se a la caldera, digué: «Donchs, si'n tinch de fer quatre parts, lo mellor serà que hi faci una creu»... Y li féu. No sentí cap més paraula ni resposta; aixecà'l cap, y no vegé ningú... Aquell home s'havia fos com el fum... Era'l diable.»

Corre també com a noticia fonamentadament certa per tota l'encontrada, que les *còres roges* havien sigut, per temps, cau de lladres y contrabandistes, y amagatall dels seus furts. Però a un se li acut tot seguit aquesta pregunta: «¿Com pot ser que ningú que no fos el mateix dimoni pogués pujar dalt d'aquelles cavernes?» Es que no hi pujaven, sinó que hi baixaven, os responen, valent-se, a l'efecte, d'un procediment, encara que arriscat, molt enginyós.

Passaven una corda per la soça d'un dels pins que hi ha arran y part damunt del cingle, fent penjar tots dos caps. Llavors se deixaven anar relliscant, d'un a un, fins a l'indret de la primera concavitat, a la qual, balancejant-se, per fi, alcançaven. El primer d'exposar-se an aquest atrevit va-y-ve era, de segur, el qui corria més perill, no tant els demés, puix podien ja esser fàcilment ajudats desde baix ab l'auxili d'altres cordes. Els bultos també eren introduïts allí de la mateixa manera. Després, concixent,

com coneixien de sòbres, els recons, reconets y tasqueres d'aquells antres, no'ls deuria esser molt costós, en hores secretes y sempre que creguessin oportú, despenjar-se d'allí dalt ells y llurs mercaderies; anant aixís, successivament, exercint llur honrat ofici y fent el llur lucratiu negoci.

S'ignora l'espai de temps que aquelles còves tingueren habitants y serviren de magatzems; més se diu per cert que no foren debades les llargues hores de parada que 'ls hi feren els Moços d'Esquadra, puix un dia a la matinada, y aquest fou el darrer, sorprengueren ab tot el fato als tres que'n sortien. Dels tres, un caigué mal-ferit al riu y s'ofegà; un altre fou agafat, y el darrer pogué escapar-se, encara que ferit.

Aquesta fou la trista fi d'aquella aprofitada colonia de les *còves roges*, a les quals no's té noticia de que a ningú may més li hagin vingut ganes d'instalar-s'hi.

Escoltàrem aquests relats ab el reculliment y atenció que's mereixien. Eren prop les quatre de la tarde, y a mi la rata'm començava a córrer pel ventre: és que anava experimentant pràcticament els meravellosos efectes del rey dels aperitius: la falta de menjar.

Ab les degudes precaucions y apuntalant-nos bé a fi de que no's repetís una segona edició d'aquell lladre que s'havia ofegat al riu, descendírem poch a poch d'aquelles endimoniades altures.

Podiem donar ja per terminada nostra tasca; més ens dolia despedir-nos d'allí sèns fer una visita, encara que sols fos de pura cortesia, als pintorescos estrats de l'altra part del riu, que, per raó de portar aquí l'aigua molt arreplegada, tinguérem d'anar a travessar molt més amunt, per unes passeres que hi ha prop del casulí del Pansit. Poch de notable poguérem observar en aquelles capes sedimentoses, com no sia l'estar prenyades de restos de petxines y altres fòssils, dels quins desenterràrem un troç de *belemnitella*.

Aquí vaig experimentar un nou contratemps, el més cèlebre de l'excursió, però que no'l vull explicar. Massa que'l saben de memoria'ls qui'l presenciaren.

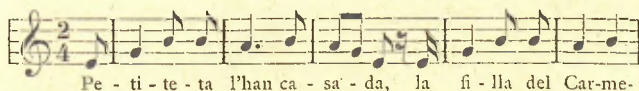
Acabada y enllestida nostra feina, en un santiamén ensellàrem el cavall, y, arreplegats els trastets, tiràrem riu avall fins al Molí Paperer, en vistes del Catllar; y, anant pujant per un decent camí de carros, retornàrem a Mas d'en Blanch, on l'amo, nostre desinteressat y eloqüent guia, ens instà en gran manera pera que hi berenéssim, enteradíssim com estava de les nostres necessitats. No li acceptàrem perquè's feya tard y jo no estava pas per miques y bocins. Li agrairem de cor sos espontanis oferiments y els serveys prestats; y prenent comiat d'ell y de sa afable familia, després de donar un «Adéu!» an aquella antiga y proverbial casa pairal catalana, seguïrem en direcció a la Masia d'en Figueres, en quin punt ens despedírem del nostre primitiu guia, qui agafà'l camí de l'esquerra, que condueix a Puigtiñyós; y nosaltres, continuant el mateix que seguíem, atravesant esquerpes fondalades y aspres serres, y deixant un xich a la dreta Mas d'en Coll, a dos quarts de set ens trobàvem a Mas d'en Pagès, on descansàrem cinch minuts para rependre depresset la marxa dret a Rodonyà, arribant a les nostres cases a un quart de vuit, on, ab un bon y escullit sopar, ens revenjàvem de l'injust dejuni que'ns havia obligat a fer el *Ninus*.

PAU TEIXIDOR

Soci delegat a Rodonyà (Tarragona)

NOTES FOLK-LORIQUES

LA FILLA DEL CARMESÍ

Petiteta l'han casada,
la filla del Carmesi;
de tant petiteta que era
no se sap calça y vesti.
Son marit se'n va a la guerra
pera deixar-la engrandi.
El rey moro l'ha robada,
el rey moro Serafi.
Al cap de la catorzena
son marit ja va sê aquí.
Son marit truca a la porta.
«Escribeta, baixa a obrí »
«Com hi baixarà l'Escriba,
si no hi és per tot aquí?
El rey moro l'ha robada,
el rey moro Serafi.»
«Donchs porteu la roba bona
y la capa de satí,
que jo vull anà a buscar-la
ni que sàpiga morí.»
A l'entrar a Moreria
ja la'n veu dalt al jardí,
que allí sola's pentinava
ab una pinta d'or fi.
«Baixau caritat, senyora,
a un pobre pelegrí.»
«Com li'n faré jo, lo pobre,
si no'n só ama d'ací?»
El rey moro s'ho escolta
desde l'ombra del jardí.
«Fes-li caritat, l'Escriba,
que ja ets tu ama d'aquí,
que les bodes ja són fetes
pel rey moro Serafi.
Tu veste'n a dalt al quarto
a trià'ls mellors vestits,
y jo baixaré a l'estable
a trià'l mellor rossí.»
El rey moro se n'adona
desde l'ombra del jardí:
«Tu pla que me l'has pegada,
gran traïdor del pelegrí!

Set anys te l'he mantinguda
del bon pa y del bon vi.
Si avuy la'n portes donzella,
no ho farís demà al matí,
que les bodes ja eren fetes
pel rey moro Serafi.»

VARIANT

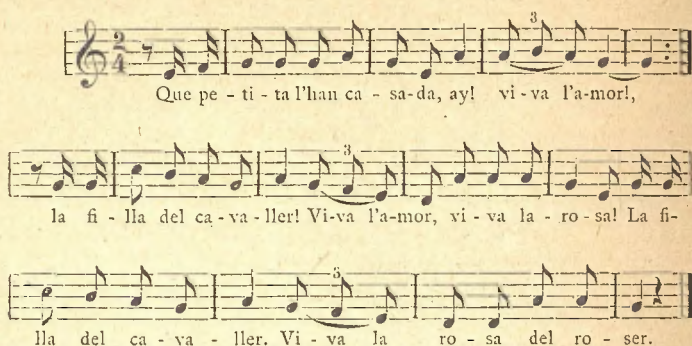
Alguns desde'l vers que diu:

«Donchs porteu la roba bona
y la capa de satí,

segueixen aixís:

que vull anà a perseguir-la
ni que sàpiga morir.»
A l'entrant de Moreria
els portals se van obrir:
ja la veu que se'n pentina
ab pinteta d'or molt fi.
Ja se'n diuen de paraula:
«Escribeta, vols venir?»
«Espera la mitja nit,
que'l rey moro serà a dormir.
Véste-n tu abaix a l'estable
a aparià un polit rossi:
jo me n'aniré al quarto
a provehir-ne d'or fi.»
Pera passar l'Escribeta,
el riu se'ls ne va partir;
pera passar-ne'l rey moro,
el riu se torna a unir.
Ja la'n crida de paraula
el rey moro Serafi:
«Esta nit te l'endús verge:
no ho farís demà al matí.
Set anys te l'he mantinguda
del bon pa y del bon vi.
Les coquetes ja són fetes
y els capons són a rostî,
pera celebrar les bodes
del rey moro Serafi.»

LA PORQUEROLA

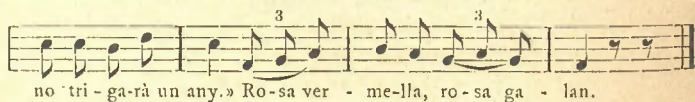
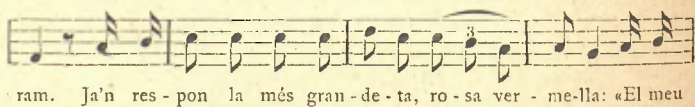

Que petita l'han casada,
la filla del cavaller!
A l'endemà de les bodes
son marit l'ha de *vestir*.
Son marit se'n va a la guerra;
set anys estigué a *torné*.
Sent al cap de la setena,
son marit ja va *torné*.
Una gran veu n'he sentida:
o és de guatlla o ma mullè.
Aixís com m'hi acostava,
molt més m'ho aparegué.
«Caminem, caminem, patge,
caminem, caminem bé.»
«Déu la guard' la porquerola:
si'm daria del *brené*?»
«Del brenar que jo ne porto
no'n menjaria vostè:
porto sols un coquet d'ordi
que hi ha un pam d'aristè.»
«Déu la guard' la porquerola:
si me'n daria *beuré*?»
«Porto sols una boteta:
vinagre no'n beu vostè.»
«Vamos, vamos, porquerola,
ja és hora de *retiré*.»

«No per cert el *cavallero* :
set fusades n'he de fê.»
«Trau el fus y filloseta,
que jo te n'ajudaré.
Les fusades ja són fetes :
anem ara a *retirê*.»
«No per cert el *cavallero* :
un feix de llenya he de fê.»
Ja se n'arrenca ell l'espasa
y talla un polit romé.
«Vamos, vamos, porquerola,
hora n'és de *retirê*.»
No per cert el *cavallero*,
que'ls porchs tinch d'*arropleguê*.
Ja n'agafa un per l'orella
y l'en fa ja *grunyisé*.
«No'm dirí la porquerola
si l'hostal d'aquí ont he?»
«L'hostal és casa ma sogra,
allà on solia sê.»
«Si'm diria l'hostalera
si que hi ha per mi *sopê?*»
«Ous hi ha a la gallinera
y conills al conillê.
Ja pot vindre'l *cavallero*,
ja pot vindre a *sopê*.
«Si'm dirà la hostalera
qui ha de vindre ab mi a *sopê?*»
«Ja vindran les mies filles
a costat del cavallê.»
«Que vinguin les seves filles,
la porquerola també.»
«No per cert el *cavallero* :
a taula jo no hi vindré.
Set anys mon marit es fòra ;
jo a taula no m'hi *acosté*,
sinó a un recó de l'escala,
lo mateix que un gat cendré.»
Després diu a l'hostalera
que li aparie d'*acotxê*.
«Si'm dirà la hostalera
qui vindrà ab mi a *acotxê?*»

«Que hi vingui la porquerola:
les filles ne guardaré.»
«Vamos, vamos, porquerola,
vamos ab mi a *acotxé*.»
«No per cert el *cavallero*,
no hi vindré pas a *acotxé*.
Set anys mon marit és fòra:
jo ab home may m'*acosté*.»
«Si per cert la porquerola
serà'i gust del cavallé.»
«No per cert el *cavallero*:
la finestra saltaré.»
«Enllesteix-te, porquerola,
que ton marit aquí *esté*.»
Allavors la porquerola
va a dormi ab el cavallé.
El cavaller li descorda
les cordes del *faldillé*.
A l'endemà l'hostalera
crida al llit del cavaller:
«Vamos, vamos, porquerola,
que'ls porchs se'n van pel carrer.»
«Que hi vagin les vostres filles:
ma muller l'en guardaré.»

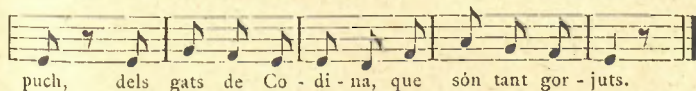
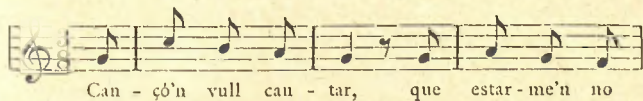
PRESENTS DE BODA

Si n'eren tres les ninetes;
totes tres trien un ram.
Ja'n respon la més grandeta,
rosa vermella:
«El meu no trigarà un any.»
Rosa vermella,
rosa galan.

Ja respon la mitjaneta:
«El meu no trigarà tant».
Ja respon la petiteta:
«El meu no trigarà tant».
Ja se'n va a la finestra
y en veu vindre'l seu galan
ab una muleta roja,
ab dos planxes al davant.
Promptament salta l'esca la
pera eixir-li-n al davant.
«Assí te'n porto les joyes:
no sé si t'agradaran.
No és sabata ni xinela,
ni satins de valencians,
que l'ha feta lo rey moro
y no l'han feta'ls cristians,
y m'ha dit que no la portis
sinó tres voltes a l'any,
les festes de Sincogesma
y també les de Nadal,
y les de Pasqua Florida,
que són les majors de l'any.»

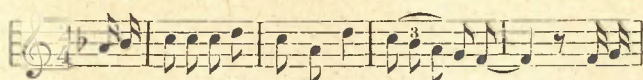
ELS GATS DE CODINA

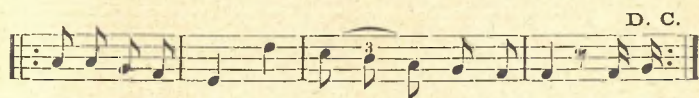
Cançó'n vull cantar,
que estar-me'n no puch,
dels gats de Codina,
que són tant gorjuts.
Tant gorjuts ne són,
més no'n poden ser,
que n'han fetes més
que cap sarraller.
Un dia vaig veure
que'n feyen l'embrolla,
y n'hi havia tres
que's llepaven l'olla.
Com n'era calent,
l'anaven voltant,
y l'un diu a l'altre:
«Mos hi atraparan».
Perfecta desgracia,
els van atrapar:
ab una gran pressa
se'n varen anar;
y l'un diu a l'altre
(n'hi havia un virat
y un altre de roig):
«Jo'n só sortit fart».
Demà dematí,
quan vindran a obrí,
les dònesh diran:
«Dimonis de gats!
Eixa nit passada
els havem tancats.»
La culpa de tot
la té la criada,
que parlant dels gats
n'és molt descuidada;
no tanca cap olla
ni tanca'ls fogons,
y quan va al rebost
hi tanca'ls gatons.
Cançó l'ha dictada,
jo bé li vull dir,
l'hereu Montanyola,
fill de Sant Martí.

Ell dicta cançons,
y en sap de debò,
y a qui no li agradi
que ho dicti mellò.

LA CATARINA

Ca-ta-ri-na se'n pen - ti-na, tin tan a-mo-rosa, ab u-

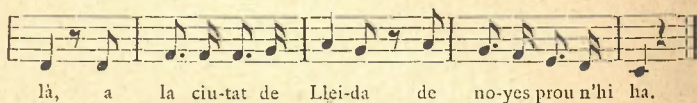
na pin-ta d'ar - gent, tin tan a - mo - ro - sa-ment, ab u-

D. C.

Catarina se'n pentina,
tin tan amorosa,
ab una pinta d'argent,
tin tan amorosament.
Per cada cabell que queya
maleïa a sos parents,
maleïa a pare y mare,
son marit primerament.
Son marit se l'escoltava
per la porta del torrent.
«Mira, mira, Catarina!
No parlis tant llargament,
que quan tu n'eres soltera
anaves molt malament;
portaves unes faldilles
de pedaços més de cent,
y ara les portes de seda,
brodades de fil d'argent.
Quan tu n'anaves a missa
hi anaves ab peu vinent,
y ara hi vas ab bonich cotxe,
set criats al teu servey;
y quan feyes de pastora
anaves al bestiar corrent,

y ara vas de cambra en cambra
 ab or y plata a les mans.
 Mira, mira, Catarina!
 No parlis tant llargament:
 si aquest viure no t'agrada
 te faré mudar d'intent;
 té faré guardar les cabres,
 tant ab pluja com ab vent.

L'AGNETA

A la ciutat de Lleida, *lileta lilà*,
 de noyes prou n'hi ha:
 n'hi ha una de petita
 que ab els soldats se'n va.
 «Mare, aneu-se'n a missa:
 jo ja'n faré'l dinar.»
 Quan ne torna de missa
 ja no li va trobar.
 Pregunta a les veïnes
 si l'han vista passar.
 Perquè n'ha passat una
 ab el sabre a la mà,
 tota vestida d'home
 al costat del capità.
 Son pare pren el matxo
 y a buscar-la se'n va.
 «Agneta rostolleta,
 ton pare't ve a buscar.»
 «Digueu-li al meu pare
 que jo no hi vull anar,

que'n vull fer mort y vida
al costat del capità.»
El capità bon home
la tropa fa formar.
«Vull anà a Barcelona
a aprendre de brodar;
vull brodà una camisa
pel dia de casar;
també una tovallola
pel jorn de combregar.»

VICENS BOSCH, PBRE.
Soci delegat a Tarn (Lleida)

BIBLIOGRAFIA

Elementos de Geografia general y particular de España y Portugal, astronómica, física y étnica, histórica, política, agrícola, industrial y comercial, por D. CELSO GOMIS. — 1901, Bastinos, Barcelona.

El nostre il·lustrat amic y consoci en Cels Gomis ha imprès en aquesta obra un segell eminentment personal. El plan ja l'indica bastant el títol, que havem copiat en tota sa integritat, es a dir: en la part de geografia general donar sols els datos mes indispensables; en cambi, en la referent a la nostra península, considerada, donchs, com un tot *un e indivisible*, estendre's en tota mena de detalls fins a deixar-la vigorosament descrita baix tots sos aspectes, físich, ètnich, històrich, polítich, agrícola, industrial y comercial. Això es, resumint el pensament: estudiar bé lo que'ns toca de més aprop y, per lo tant, de més interès pera nosaltres, y de lo restant del món no més lo suficient pera tenir-ne una idea y apreciar son valor relatiu. Es, en cert modo, l'aplicació d'aquell principi pedagògich: de lo fàcil a lo difícil, de lo conegut a lo desconegut, de lo pròxim a lo remot.

En tota l'obra campegen una precisió de llenguatge y una claretat d'idees, verament envejables, sobre tot en la geografia astronòmica, tant difícil d'exposar en obres elementals. En la geogra-

fia física hi ha ademés una riquesa y novetat de termes definits, que s'aparten de la rutina general y que acrediten a l'autor de molt entès en la llengua castellana. Els exemples, sempre que's pot, se trauen també de la nostra península, fent aixís més comprensibles les definicions.

La geografia històrica té en aquesta obra (per lo que's refereix a Espanya y Portugal) una importancia que no sol donar-se-li en les obres similars. Per ordre rigorosament cronològich de períodos (prehistòrich, grech-romà, visigòtich, alarb, mitjà y modern) s'indiquen la diferent nomenclatura y divisions del territori peninsular, segons las époques, dient-ne relativament poch, però substanciós, precis y ben apuntat, de manera que ressalti y es destaquí bé'l rastre que han deixat tant diferents pobles y tant oposades dominacions en la nostra civilització contemporania (caràcter, llengua, costums, monuments). El capítol «Razas-La unidad nacional» ve a esser la condensació d'aquests punts y un alegat de bona doctrina, posada, pera major autoritat, en boca d'un estranger (Mr. Braconier) y en època relativament llunyana (1842-1843), a favor del regionalisme y en contra de l'unificació y absorció madrilenyes.

L'autor aprofita de pas totes les ocasions que se li presenten pera combatre o senyalar preocupacions y mals usos, sia de pobles, sia de governants (destrucció de boscos, influencia males-trugues dels eclipses, extermini de races indígenes baix pretext de civilització, etc., etc.) En tota l'obra no's parla d'exèrcit ni de marina de guerra ni armaments.

En lo que considerem deficient aquest llibre és en les il·lustracions, no pel nombre, sinó per la qualitat, que sols rares vegades estan a l'altura del text. Els mapes no s'eximeixen tampoch d'aquesta censura: qui coneixi una mica lo que en aquest ram y fins en obres elementals com aquesta se fa a França, Inglaterra, Suïça y Alemania, es doldrà molt de que a Espanya quedem sempre endarrerits. Això sí: en les cobertes molta coloraina y molt d'oripell pera enlluernar. — R. A. y S.

LO CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA sols se declara responsable de lo contingut en la *Secció Oficial* del seu BUTLLETÍ, deixant íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.